

▲ Mladý rys ostrovid. Foto Karel Brož.

Rys ostrovid ve Slavkovském lese

Pavel Řepa, Muzeum Českého lesa Tachov a Správa CHKO Slavkovský les

Největší kočkovitou šelmou v Evropě je rys ostrovid (*Lynx lynx*). I když dospělý samec váží přes 30 kg a délka jeho těla přesahuje 1 m, je to živočich velmi plachý a tudíž nenápadný. Proto jeho přítomnost uchází snadno naší pozornosti. Také dokládání jeho výskytu je bez speciálního vybavení (např. fotopasti) dosti obtížné.

Naši předkové větší šelmy příliš nemilovali, protože je považovali za škůdce vyvolávající ztráty na chovaném dobytku, zvěři apod., a dále z těchto statných živočichů měli i strach. Proto se dá říci, že rys byl v minulosti vždy pronásledován. Když silné odlesnění krajiny po třicetileté válce značně omezilo někdejší hluboké hvozdy a došlo k jejich přeměně na porosty již bližší dnešní podobě našich lesů, bylo zřejmé, že osud většiny velkých druhů, zvláště predátorů je velmi nahnutý. Díky jejich intenzivnímu pronásledování začaly jednotlivé druhy mizet z naší krajiny a došlo až k jejich úplnému vyhubení. U rysa to bylo

v 19. století, stejně jako u většiny ostatních větších šelem. Nevymizel však úplně z Moravy, kam především do Beskyd, ale i do jiných pohoří pronikají jedinci z populace přežívající trvale na Slovensku. V 80. letech minulého století bylo na Šumavě vypuštěno asi 18 jedinců, kteří dali vznik nové populaci. Výskyt v ČR v té době byl také posílen hojnějším pronikáním do moravských lokalit ze Slovenska, kde populace rysa vzrostla. Na Šumavě a v sousedních pohořích šumavské soustavy (Böhmerwald) se usadila trvale žijící populace rysa. Odtud proniká i do dalších oblastí, mj. také do Slavkovského lesa. Celkový počet rysů dosáhl v 90. letech přes 100 jedinců, dnes je odhadován na 70–100 kusů (Anděra et Horáček 2005, Anděra et Gaisler 2012).

O výskytu rysa ve Slavkovském lese si můžeme udělat přehled díky záznamům v polním deníku Správy CHKO Slavkovský les, kam jak pracovníci Správy, tak i jejich dobrovolní spolupracovníci

zaznamenávali všechna zajímavější pozorování obratlovců v oblasti. V tomto deníku bylo nalezeno celkem 41 pozorování dotýkajících se přítomnosti rysa v CHKO Slavkovský les. Je třeba ocenit úsilí a snahu zástupce vedoucího Správy, Ing. Václava Procházky, věnované pořizování těchto záznamů. Díky nim máme dosti dobrý přehled o všech dostupných zjištěních rysa ve Slavkovském lese od roku 1998 až do současnosti. Podle Ing. Procházky byly již ojedinělé případy zjištění rysa před rokem 1998, dokonce snad již okolo roku 1990, tyto případy však nebyly v polním deníku podchyceny.

Od roku 1998 však jsou již údaje o pozorování rysa nebo aspoň jeho pobytových stop ve Slavkovském lese spolehlivě doloženy (Červený et al. 2003). Nejčastěji byly nalezeny otisky stop, občas doložené i fotografií. Celkem bylo 23 takových případů. Podle dalších pobytových stop byl rys zjištěn jen ojediněle (trus, pahýl kmene nesoucí stopy čištění drápů). Zbývajících 16 případů zjištění byla přímá pozorování jedince. Největší podíl záznamů pochází od Ing. Procházky, občas přispěli i další pracovníci Správy (Melichar, Nykles, Řepa, Krása). Několik nálezů stop zaznamenal také doc. Jaroslav Červený. Ojedinělé případy zjištění rysa příslušníky lesního personálu revidoval a ověřoval vesměs Ing. Václav Procházka.

Nejvíce pozorování připadlo na léta 1998–2005. Z této doby pochází 34 záznamů, což činí přes 75%. Od roku 2006 byl rys zjištěn jen sedmkrát, z toho po roce 2010 bylo již jen jediné zjištění. Musíme vzít v úvahu, že se jedná o velmi nahodilá pozorování a i to, že v posledních letech kvůli zatížení jinými úkoly se pracovníci Správy pohybují v terénu méně často, zvláště pak v lesních úsecích. Přesto se zdá být zřejmé, že výskyt rysa ve Slavkovském lese měl v průběhu let klesající tendenci. Je to v souladu s konstatováním, že i hlavní šumavská populace je v poslední době méně početná (Anděra et Horáček 2005).

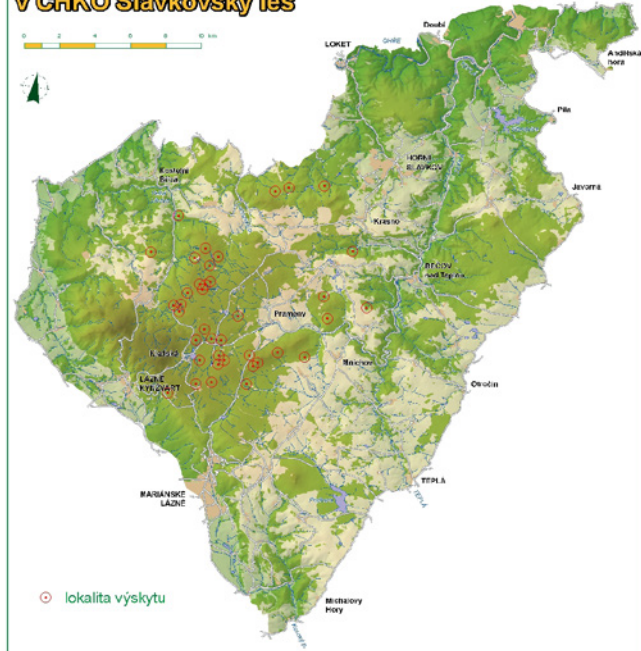
Rozložení nálezů v průběhu roku ukazuje, že nejčastěji byl rys pozorován v zimě. V době od začátku prosince do konce března, kdy je ve Slavkovském lese obvykle souvislá sněhová pokrývka, bylo 24 záznamů, tedy nadpoloviční většina. V ostatních částech roku byly případy zjištění rysa mnohem řidší. Je ovšem třeba zohlednit skutečnost, že velký podíl zjištění je

podle stop, které jsou samozřejmě nejnápadnější na sněhové pokrývce. Přesto se zdá, že zatoulání se do Slavkovského lesa byla v zimě častější, než v jiných částech roku.

Přiložená mapa zachycuje lokaci jednotlivých výskytů. Nejčastěji byl rys zjišťován v okolí osady Kladská ve vrcholové části pohoří. Přímo v NPR Kladské rašeliny bylo 14 zjištění, v širším okolí jednotlivých částí tohoto chráněného území, zhruba v území evropsky významné lokality (EVL) Kladské rašeliny pak bylo dalších 13 nálezů, což dohromady činí asi dvě třetiny celkového počtu zjištění. Další devět nálezů bylo na hadcovém hřebeni od vrchu Vlček k Pluhovu boru, tedy v území navazujícím bezprostředně na severní okraj dotčené EVL. Zbývajících 6 nálezů bylo již z lokalit vzdálenějších od této oblasti. Vesměs byly severněji od ní (Starý Dvůr, Krásno, bývalá Čistá), jen v jednom případě spíše na západ od Kladské (bývalá Žitná). Je to pochopitelné, neboť oblast hlavního výskytu koresponduje se souvislým masivem lesa v nejvýše položených částech Slavkovského lesa, kde jistě nachází rys nejhodnější podmínky.

Třikrát byli pozorováni i nedospělí jedinci. V roce 1998 byla dvě pozorování (28. června 1 jedinec v okolí Čisté a 1. října 2 rysí severně od části NPR Kladské rašeliny zvané Paterák). V obou případech se jednalo o odrostlejší mláďata zřejmě již z předešlého roku. Šlo tedy o jedince, u nichž je vysoká pravděpodobnost, že stejně jako dospělci připutovali do Slavkovského lesa z oblasti hlavního výskytu na Šumavě. Zůstává jediný případ, kdy pozorování mláďete by mohlo znamenat náznak možnosti rozmnožování rysů ve Slavkovském lese. Pracovníci Lesního závodu Kladská viděli dospělého jedince s menším mláďetem 10. února 1999 u samoty Starý Dvůr u Nové Vsi. V tomto případě se podle popisu jednalo zřetelně o mláďe z loňského roku, tedy zhruba ve věku asi 8 měsíců, takže se nabízí myšlenka, zda nešlo o mláďe narozené ve Slavkovském lese. Nelze vyloučit, že v době, kdy se rys objevoval ve Slavkovském lese nejčastěji, se zde jedna rodina usadila. Proti této hypotéze však mluví skutečnost, že by to bylo teprve v samém začátku období, kdy začal rys být ve Slavkovském lese častěji vídán. I kdybychom tuto možnost připustili, malý počet zjištění po roce 2006 naznačuje, že se nemohlo jednat

Pozorování rysa ostrovida v CHKO Slavkovský les

Hlavní příčinou poklesu rysů populace v České republice je zřejmě nezákonný odstřel. To je jednak trestný čin pytláctví, jednak přestupek porušením zákona o ochraně přírody. Je to o to smutnější, že rys ostrovid je z našich velkých šelem nejméně kontroverzním druhem. Škody jím způsobené na zvěři rozhodně nejsou nijak závažné (Koubek et Červený 2003), škody na domácím zvířectvu prakticky neexistují a případný strach před napadením člověka mohou u této opatrné a obezřetné šelmy mít jen lidé naprosto nepoučení. Mírně negativní osud nové populace rysa ostrovida v ČR je tedy známkou velmi špatného vztahu nezanedbatelné části současné lidské populace v naší zemi k přírodě a jejím obyvatelům. Možnost, že by se rys ostrovid mohl trvaleji ve Slavkovském lese usadit, zůstává za stávající situace dosti pochybnou.

o usazení trvalé. Zajímavé je ovšem v této souvislosti, že v oblasti Krudumu severně od CHKO bylo v době okolo roku 2010 v letním období pozorováno jedno nevzrostlé mládě (P. Krása, úst. údaj). Bohužel nejsou k dispozici přesnější časové údaje, přesto toto pozorování naznačuje, že přes pokles výskytu v posledních letech nelze zcela vyloučit případné pokusy o trvalejší usazení v Karlovarském kraji.

Pro CHKO Slavkovský les lze tedy s vysokou pravděpodobností předpokládat, že rys ostrovid je v spíše jen občasným hostem a trvale se zde neusadil. K tomu asi přispívá i skutečnost, že šumavská populace v posledních letech spíše poklesla v početnosti, takže návštěvy rysa v Slavkovském lese v důsledku toho zřídly. Dále je třeba zvážit, že v oblasti, kde se rys hlavně vyskytoval, převažují smrkové podmáčené porosty a chybí zde staré smíšené porosty, které jsou optimální pro výskyt této šelmy. Také absence skal v centru výskytu je pro rysa spíše nepříznivým faktorem (Anděra et Gaisler 2012).

Literatura:

- Anděra M. et Gaisler J. (2012): Savci České republiky. Popis, rozšíření, ekologie, ochrana. – Academia Praha.
- Anděra M. et Horáček I. (2005): Poznáváme naše savce. – Sobotáles, Praha.
- Anděra M. et Hanzal V. (1996): Atlas rozšíření savců v České republice. Předběžná verze. II Šelmy (Carnivora). – Národní muzeum Praha.
- Červený J., Anděra M. et Koubek P. (1996): Vyhodnocení výskytu rysa ostrovida (*Lynx lynx*) v České republice. – Ochrana přírody 51: 233–238.
- Červený J., Kamler R., Kholová H., Koubek P. et Martinková N. (2003): Encyklopedie myslivosti. – Ottovo nakladatelství, Praha.
- Červený J., Koubek P. et Bufka L. (1998): Velké šelmy v naší přírodě. – MŽP ČR a AOPK ČR Praha.
- Červený J., Koubek P. et Bufka L. (1999): Aktualizace výskytu a potravy rysa (*Lynx lynx*) v České republice. – Ochrana přírody 54: 82–88.
- Koubek P. et Červený J. (2003): Vliv rysa ostrovida na populaci srnčí zvěře. – Svět myslivosti 4: 8–9.